

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ВИМІР НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НУШ

Горошкіна О.М.

Україна, м. Київ, Інституту педагогіки НАПН України

В умовах сучасних соціальних викликів важливо підготувати здобувачів освіти до активного й доцільного використання здобутих на уроках української мови знань в усіх сферах життєдіяльності. Вектор освітнього процесу, що тривалий час був побудований на знаннях, уміннях і навичках, змінився; навчання стає все більше орієнтованим на практику, на здобування учнями конкретного освітнього результату. Якщо прикметною ознакою традиційної (ЗУНівської) педагогіки є аналітичність, що передбачає виокремлення в освітньому процесі теоретичного й практичного аспектів, то компетентісний підхід, не відкидаючи доцільність аналітичного розділення освітнього процесу, утверджує синтез теорії й практики на уроці, залучаючи учнів до різних видів діяльності. Прикметною особливістю компетентісно орієнтованого навчання української мови є його прагматично-діяльнісний характер, оскільки компетентісний підхід потребує не вимірювання рівня сформованості знань, умінь і навичок учнів, а розвиток особистості учня. Тож підсумком навчання української мови мають бути сформовані особистісні метапредметні й предметні результати. Це зумовило оновлення змісту навчання, що визначено в Державному стандарті базової середньої освіти, який став орієнтиром для розроблення модельних програм з української мови.

Модельна програма «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Н. Голуб, О. Горошкіна) [1] спрямовує діяльність учителя-словесника на виконання завдань, визначених у стандарті, реалізацію компетентісного потенціалу мовно-літературної галузі, актуалізацію ціннісних орієнтирів, формування предметної та ключових компетентностей здобувачів освіти. Відповідно до програми розроблено й апробовано в школах, що

долучилися до пілотного проєкту, підручник, підготовлено календарне планування, яке вчитель може адаптувати з урахуванням потреб конкретного закладу освіти. Модельна програма є базою для створення навчальних програм, за якими працюють учителі конкретного закладу освіти.

Нагальною вимогою часу є формування в здобувачів освіти внутрішньої мотивації до опанування української мови; ціннісного ставлення до державної мови, набуття суб'єктного досвіду послуговування нею в різних сферах суспільного життя; надання знанням і вмінням з української мови функційності, дієвості. Для формування ключових компетентностей важливо зосередити зусилля на формуванні загальнопредметних умінь (здійснювати інформаційний пошук, працювати з інформацією, аналізувати, синтезувати, порівнювати, узагальнювати, висловлювати припущення і робити висновки, розв'язувати проблеми, працювати в команді, приймати рішення, ефективно спілкуватися, генерувати нові ідеї тощо), розвитку критичного мислення й емоційного інтелекту.

Важливе значення мають сформовані в учнів і учениць оргдіяльнісні вміння. З огляду на це вивчення кожної теми рекомендуємо починати з цілевизначення, що сприяє становленню цілеспрямованості, активізації внутрішніх мотиваційних резервів, умотивованості рефлексії, оскільки між цілевизначенням і рефлексією є логічний зв'язок, що забезпечує здатність учнів/учениць займати зовнішню позицію стосовно свого «Я», критично оцінити себе, свою діяльність, виявити невикористані резерви, окреслити шляхи подальшого самовдосконалення. На уроці доцільно пропонувати завдання й запитання, які учні зможуть застосовувати як орієнтири в пошуках шляхів розв'язання повсякденних життєвих проблем. Великого значення надаємо розумінню й усвідомленню важливих життєвих проблем, спільному пошукові альтернативних думок і способів розв'язання їх, обговоренню пропозицій.

У процесі навчання необхідно заохочувати й підтримувати самостійність мислення, що дає змогу учням і ученицям розмежовувати власну й чужу позицію, порівнювати й оцінювати їх, формувати систему ставлень.

Життя переконує, що сьогодні людині не обов'язково все пам'ятати, оскільки пошук необхідної інформації технологізований, не становить труднощів і не є затратним у часі. Значно важливіше розуміти, яка саме інформація необхідна на цей момент і як пришвидшити пошук її. Тому цінними передусім є такі вміння: виявити і сформулювати проблему; швидко знайти інформацію, необхідну й достатню для розв'язання проблеми; оцінити, чи достатньо цієї інформації для розв'язання проблеми; у разі потреби з'ясувати, якої інформації бракує для розв'язання проблеми, використати зібрану інформацію для розв'язання проблеми.

Учитель має акцентувати увагу учнів на правилах комунікативно доцільного використання одиниць усіх рівнів мови в усному й писемному мовленні, зокрема приділяти увагу труднощам слововживання, складним випадкам наголошування, правопису, нормам узгодження мовних одиниць, культурі слова тощо, тобто пріоритетним стає функційний аспект навчання української мови.

До ключових мовних навичок XXI століття віднесено розвинений словниковий запас, що визначає доцільність системної роботи над збагаченням словника учнів. Це зумовлює введення в активний обіг власне українських слів, що називають різноманітні предмети і явища довкілля (*водограй, бентежити, квапитися, осоння, жоржина, хитавиця, хідник* тощо), увиразнюють мовлення, надають йому емоційності й естетичності.

Об'єктивна потреба в застосуванні нового педагогічного досвіду в умовах дистанційного навчання активізувала розроблення вправ і завдань для набуття в учнів і учениць навичок самостійного й командного виконання їх, а також вправ для поточного й підсумкового контролю освітніх результатів.

Оскільки дистанційне навчання можна здійснювати в синхронному і асинхронному режимах, то, відповідно, зміст і характер вправ, методичне

забезпечення виконання їх урахуватиме особливості співпраці учня і вчителя в умовах цих двох режимів .У цих умовах відбувається зміна видів діяльності суб'єктів освітнього процесу: можна не просто прослухати новий матеріал у дистанційному режимі, а й обговорити його. Це формує в учнів уміння працювати в команді, комунікабельність, активність, сприяє розвитку аналітичного й критичного мислення.

Прикметною ознакою сучасного освітнього процесу є змішане навчання, що зумовлює використання традиційних і новітніх методик, які в результаті поєднання й змішування їх допомагають реалізувати поставлені завдання. Змішане навчання передбачає зміщення акцентів із пасивного засвоєння знань до самостійного здобування їх, що сприяє розвитку самоосвітніх умінь учнів і учениць. Необмежений доступ до інформації, зокрема навчальної, розміщеної на різноманітних електронних носіях, уможливорює формування у здобувачів освіти вмінь працювати з інформацією.

Для організації дистанційного навчання можна використати методичні рекомендації, підготовлені науковими співробітниками Інституту педагогіки НАПН [2]. Сьогодні учасники освітнього процесу потребують серйозної психологічної підтримки, надати яку мають бути готовими вчителі. Тому особливої актуальності набуває проблема психологічної підтримки освітнього процесу.

У НУШ кардинально змінено роль учителя з ретранслятора навчальної інформації на порадирика, консультанта, що передбачає інші функції його в освітньому процесі.

Отже, компетентнісний вимір навчання української мови зумовлює перегляд змісту, методичного інструментарію, системи оцінювання освітніх результатів здобувачів освіти.

Література:

1. Дистанційне навчання в умовах карантину: досвід та перспективи. Аналітико-методичні матеріали / кол. авт.; за заг. ред. О.М.Топузова ; укл. М.В.Головко. Київ : Педагогічна думка, 2021. – 192 с. URI: <https://undip.org.ua/library/dystantsiynе-navchannia-v-umovakh-karantynu-dosvid-ta-perspektyvy/>

2. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Голуб Н.Б., Горошкіна О.М. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/830/83074/Ukr_mova_5-kl_Holub_Horoshkina_14_07_1_1.pdf)